

Література

1. Бех І. Д. Особистість у просторі духовного розвитку: навчальний посібник / І.Д. Бех.– К .-: Академвидав, 2012. – 256с. (Серія «Альма-матір»)
2. Дильтей В. Типы мировоззрения и обнаружение их в метафизических системах / В.Дильтей // Культурология. XX век: Антология / гл. ред. и сост. серии С. Я. Левит. - М.: Юрист, 1995.- С. 213–255.
3. Иванченко А. А. Духовность как стартовый плацдарм для развития креативности личности / А.А. Иванченко // Проблемы сучасної психології. Випуск 12. - Збірник наукових праць К-ПНУ імені Івана Огієнка. - Інститут психології ім. Г.С.Костюка НАПН України, 2011. – С. 420-430.
4. Коллингвуд Р. Принципы искусства Пер. с англ. А. Г. Раскина / Р. Коллингвуд/ под ред. Е. И. Стафьевой. - М.: «Языки русской культуры», 1999. – 328 с.
5. Комаровська О. А. Художній образ як вектор створення художньо-освітнього простору мистецького навчального закладу/ О.А. Комаровська // Педагогічна освіта: теорія і практика. Збірник наукових праць.- Вип.9.- Кам'янець-Подільський: Видавець П,П,Зволейко Д.Г., 2011 С.210-215.
6. Кривцун О. А. Эстетика / О.А. Кривцун. - М.: Аспект Пресс, 2000.- 434с.
7. Мелик-Пашаев А. А. Психологические проблемы эстетического воспитания и художественно-творческого развития школьников / А.А.Мелик-Пашаев // Вопросы психологии.- 1989.- № 1. - С. 15-24.
8. Папуча М. В. Внутрішній світ людини та його становлення: Наукова монографія / М.В.Папуча. – Ніжин: Видавець Лисенко М.М., 2011. - 656 с.
9. Помиткін Е. О. Психологічні закономірності та механізми духовного розвитку дітей і молоді: автореф. дис. ... докт. психол. наук: 19.00.07. - Педагогічна та вікова психологія / Е.О. Помиткін. – К., 2009. – 42 с.
10. Потєбня О.О. Эстетика і поетика слова. Збірник ст. / О.О. Потєбня / Упорядкування, вступна стаття, примітки І.В.Іваньо, А.І.Колодної. – Київ: Мистецтво, 1985. - 302 с. - (Пам'ятки естетичної думки).
11. Рубинштейн С.Л. Принципы и пути развития психологии / С.Л. Рубинштейн.- М., 1959.- 426с.
12. Татенко В. А. Психология в субъектном измерении: Монография. - К.: Видавничий центр "Просвіта", 1996. - 404 с.
13. Шаповалова Л. В. Музыка як аналог особистості: до проблеми рефлексивної свідомості: автореф. дис... д-ра мистецтвознавства: 17.00.03 / Л.В.Шаповалова.- Музичне мистецтво. - К.: Національна музична академія України ім. П.І.Чайковського, 2008. — 31с.

УДК 378.016:786.2

О. П. Мельник

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ТА ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ ДОСВІДУ МУЗИЧНО-ПРОСВІТНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ.

В статтє рассматривается проблема приобретения опыта музыкально-просветительской деятельности будущими учителями музыки. Автор раскрывает педагогические условия и принципы его формирования в условиях обучения студентов в высших музыкально-педагогических учебных заведениях.

Ключевые слова: *опыт, музыкально-просветительская деятельность, педагогические условия, принципы.*

In the article the outlined problem of gaining musical-elucidative activity by future teacher of music. An author exposes pedagogical terms and principles of his forming in the conditions of teaching of students in higher institutes of arts.

Keywords: *experience, musical-elucidative activity, pedagogical terms, principles.*

Останнім часом значну увагу привертає до себе питання суспільної значущості професії вчителя. Це зумовлено, з одного боку, процесами модернізації освітньої галузі в Україні, що спонукають до переосмислення змісту підготовки педагогічних кадрів, а з іншого – потребами суспільства у вияві потужного просвітницького потенціалу педагогічної професії як одного з джерел його духовного оновлення.

Сучасні вимоги суспільства до підготовки кваліфікованих фахівців, зокрема, майбутніх учителів музики, вказують на необхідність набуття студентами під час навчання у вищих навчальних закладах досвіду, який забезпечить подальшу успішну реалізацію у професії. Отже, проблема формування досвіду музично-просвітницької діяльності майбутніх учителів музики є назрілою й актуальною.

Проблема визначення основних положень, специфіки застосування різних форм музично-просвітницької роботи досліджувалась Б. Асаф'євим, Н. Гродзенською, Д. Кабалевським, В. Шацькою, Б. Яворським та ін. Необхідність у спеціальній методичній підготовці майбутнього вчителя музики підкреслена в працях Е. Абдулліна, О. Апраксіної, Л. Арчажникової.

У сучасній теорії і методиці музичного навчання та виховання проблема музичного просвітництва представлена достатньо широко й різнобічно. У дослідженнях І. Полякової, О. Халікової, Е. Скуратової приділена увага формуванню готовності майбутніх учителів до здійснення музично-пропагандистської діяльності. Специфіка підготовки вчителів початкових класів та музики до здійснення музично-просвітницької діяльності розкрита в дисертації Л. Кожевникової. Різноманітні аспекти цієї проблеми представлені в роботах І. Аушевої, Г. Падалки, І. Сипченко, О. Ребрової, О. Рудницької, І. Феруз, С. Феруза, О. Щолокової.

Ураховуючи значущість досліджуваної проблеми та спираючись на інформацію, отриману в ході проведеного експериментального дослідження, було виявлено педагогічні умови та принципи формування досвіду музично-просвітницької діяльності майбутніх учителів музики, що сприяють ефективності та результативності даного процесу. Зазначимо, що вони являються невід'ємними складниками розробленої нами організаційно-методичної моделі формування досліджуваного феномену, серед інших складників якої – мета, завдання, етапи, методи і форми роботи, педагогічний результат.

Отже, за нашим переконанням, до дієвих **педагогічних умов**, урахування яких сприяє інтенсифікації процесу формування досвіду музично-просвітницької діяльності майбутніх учителів музики відносяться:

- реалізація комплексного, діяльнісного та індивідуально-диференційного підходів до означеного процесу;
- стимулювання мотивації, інтересу до музично-просвітницької роботи;
- організація навчально-вихованого процесу з орієнтацією на усвідомлення студентами себе в ролі продовжувача традицій музичного просвітництва – музиканта-просвітника.

Розглянемо детальніше кожну з них.

Необхідність застосування комплексного підходу зумовлена протиріччям між структурно-компонентною цілісністю досвіду музично-просвітницької діяльності майбутнього вчителя музики та відсутністю комплексного підходу щодо його формування в сучасній системі музично-педагогічної освіти. На нашу думку, саме завдяки комплексному підходу та його функціональній стороні, яка полягає в тому, щоб зв'язати в єдине всі існуючі компоненти системи, призвести у взаємодію та спрямувати їхню роботу в загальному напрямку, стає можливим і плідним процес формування означеного особистісного утворення. Реалізація ж даного підходу базується, в першу чергу, на здійсненні міждисциплінарних зв'язків, яким у педагогічній науці відводиться значна роль у підсиленні освітньої, розвиваючої та виховної функцій навчання.

Разом з цим, звернення до діяльнісного підходу є абсолютно логічним і виправданим. По-перше, мова йде про формування досвіду з певного виду діяльності. По-друге, діяльність пов'язана з усією системою відношень, в яку включається людина, тому лише через неї стає

можливим здійснення потрібних змін на будь-якому структурному рівні особистості. До того ж, згідно із загальновідомим принципом даного підходу, сформульованим С. Рубінштейном, свідомість не тільки проявляється, але й формується в результаті певної діяльності. Це дозволяє розглядати формування стійкого позитивного емоційно-ціннісного ставлення до музично-просвітницької діяльності як процес, що відбувається в результаті виконання певних дій (приміром, засвоєння знань, умінь і навичок з музично-просвітницької роботи та ін.). Таким чином, діяльнісний підхід висвітлює алгоритм процесу формування досвіду музично-просвітницької діяльності, а саме набуття його шляхом виконання різних способів діяльності – від теоретичного пізнання через практично-творче засвоєння до позитивного емоційно-ціннісного осягнення.

Відмітимо, що при формуванні досліджуваного досвіду студентів у класі основного музичного інструменту (фортепіано) особливого значення набуває застосування індивідуально-диференційного підходу, суть якого ми вбачаємо в обранні та використанні найбільш влучних форм і методів педагогічної роботи, адекватних індивідуальним і типологічним особливостям студентів. Необхідність звернення до даного підходу зумовлена специфікою процесу інструментальної, зокрема, фортепіанної підготовки на музично-педагогічних факультетах ВНЗ. Вона полягає у професійно-педагогічній спрямованості виконавської діяльності майбутнього вчителя музики, що представлена синтезом виконавських і педагогічних характеристик. Саме синтезуючий характер виконавської діяльності педагога-музиканта загальноосвітньої школи розкриває відмінність між процесом навчання в класі основного інструменту (фортепіано) педагогічного ВНЗ та спеціальною фортепіанною підготовкою в профільному ВНЗ, оскільки в останньому зміст навчання сконцентрований, в основному, на удосконаленні виконавських якостей майбутнього музиканта-професіонала. Натомість інструментальна підготовка вчителя музики загальноосвітньої школи передбачає вміння не лише виконувати, але й презентувати музичний матеріал шкільній аудиторії, вміння спілкуватися з дітьми різного віку, тобто містить значну психолого-педагогічну складову.

Інша причина необхідності застосування індивідуально-диференційного підходу, на нашу думку, криється в значній різниці у рівнях довузівської виконавської підготовки студентів. Відомо, що навчання на музично-педагогічному факультеті передбачає відповідну базову підготовку, наявність якої далеко не завжди спостерігається у зарахованих студентів. Подібна ситуація пояснюється тим, що у теперішній час до вищих музично-педагогічних закладів освіти одночасно можуть бути зараховані такі різні категорії студентів як випускники музичних шкіл, шкіл мистецтв, педагогічних коледжів, музичних училищ тощо. Звісно ж, діапазон загальномузичних знань, ігрових умінь і навичок, названих категорій студентів буде мати надзвичайно широку градацію. Згідно з цим, у викладача виникає необхідність у диференціації методів і форм роботи не тільки залежно від індивідуальних особливостей студента, але й від рівня його довузівської підготовки. Таким чином, у межах нашого дослідження здійснення індивідуально-диференційного підходу розглядається як подвійний процес, у ході якого відбувається врахування індивідуально-неповторних якостей та загально-типологічних характеристик студентів.

Слід відмітити, що поряд із вищезазначеним, вагомим для нас виступає мотиваційний аспект професійної діяльності майбутнього музиканта-просвітника. У працях А. Маркової [1], присвячених мотиваційній сфері професійної діяльності, найбільш ґрунтовно та вдало висвітлена принципова позиція, яку ми розділяємо і дотримуємося в дослідженні. А. Маркова вважає, що професіоналізм, як найвищий рівень оволодіння професією, відзеркалює не стільки продуктивність праці, скільки особливості мотивації особистості, що працює, систему її прагнень та ціннісних орієнтацій. Розглядаючи мотиваційну сферу навчання, дослідниця підкреслює ієрархічність її будови – від потреби у навчанні, смислу, мотивів і цілей навчання до емоцій, відношення та інтересу до нього [1]. Згідно з цим, однією з передумов виникнення і закріплення «просвітницького» інтересу майбутнього фахівця ми вважаємо сформованість в нього широких соціальних мотивів діяльності, розуміння суспільної значущості музично-просвітницької складової професії, усвідомлення

свого професійного покликання, «примірка на себе» ролі музиканта-просвітника. Тож, створення умов для виникнення інтересу до здійснення музичного просвітництва, безумовно, є вкрай необхідним.

Результати спостережень під час роботи зі студентами в ході дослідження виявили певні взаємозв'язки між упроваджуваними з нашого боку діями та отриманими результатами цих дій. Це дало змогу розглядати дані зв'язки як стійкі закономірності, на основі яких були сформульовані основні **принципи** формування досвіду музично-просвітницької діяльності майбутніх вчителів музики. Серед них: принцип урахування наявного навчального процесу; принцип етапної домінантності; принцип впровадження алгоритму успішності (чотирьох «З»); принцип міждисциплінарних зв'язків; принцип активності та самостійності студентів у пошуку знань. Розглянемо детальніше кожен з окреслених принципів.

У процесі моделювання визначено основні етапи процесу формування досвіду музично-просвітницької діяльності майбутнього вчителя музики. Даний розподіл на певні часові взаємопов'язані періоди (семестри) значною мірою пов'язаний зі змістом освітнього-виховного процесу студентів. Отже, дотримання **принципу врахування наявного навчального процесу** обумовлено тим, що впроваджувана організаційно-методична модель не порушує реального навчального процесу, а навпаки, враховуючи логіку його розгортання, виконує роль своєрідної матриці, нанесеної на чітко регламентовані положення діючого навчального плану ВНЗ.

Зазначимо, що розроблена організаційно-методична модель зорієнтована на формування всіх чотирьох структурних компонентів досвіду музично-просвітницької діяльності, саме тому диференціація етапів його формування відбувалася згідно підпорядкуванню та ієрархічним закономірностям зв'язків структурних компонентів даного досвіду. Таким чином, по-перше, кожен з чотирьох етапів організаційно-методичної моделі передбачав наявність певної домінантності (на одному із структурних компонентів досвіду), і, по-друге, попередній етап слугував підготовчою фазою для наступного. Тож, **принцип етапної домінантності** проявляється в максимальній концентрації уваги на розвитку одного зі структурних компонентів досвіду музично-просвітницької діяльності у певний часовий проміжок. Разом з тим він не заперечує розвиток усіх інших компонентів, а лише переорієнтовує та націлює розвиваючу роботу згідно до змісту і мети певного етапу.

Використання **принципу впровадження алгоритму успішності (чотирьох «З»)** обумовлено незаперечністю положення стосовно того, що діяльність, в якій людина досягає успіху та відчуває свою затребуваність, стає для неї більш привабливою, захоплюючою та заохочує до наступних звершень, націлює на нові досягнення. Згідно з вказаним, було розроблено алгоритм успішності, який складається з послідовності чотирьох «З» – здивувати, задіяти, захопити та задовольнити (забезпечити успіх). Даний алгоритм успішності має місце на кожному етапі організаційно-методичної моделі. Також він чітко простежується від етапу до етапу: на першому – **здивувати** новим підходом до отримуваних знань; на основі отриманих знань **задіяти** студентів в їхній практичній апробації на другому етапі; **захопити** креативними формами роботи і створенням нового оригінального «продукту» на третьому етапі; **задовольнити** потребу у визнанні, прагненні бути успішним – на останньому з етапів.

Наступний, **принцип міждисциплінарних зв'язків** є одним із вихідних принципів комплексного підходу в професійній підготовці вчителя музики. Він полягає в обміні потенціалами дисциплін в рамках одного циклу за рахунок посилення зв'язків між ними, проведенні теоретичних паралелей, «запозиченні» форм роботи. Також даний принцип передбачає цільову узгодженість дисциплін різних циклів, що вивчаються, прагнення досягти цілісного, гармонійного, всебічного розвитку студентів на теоретичному, діяльнісному та світоглядному рівнях. Вказаний принцип дидактично еквівалентний загальнопедагогічному принципу системності. Як зазначає І. Немикіна, здійснення міжпредметних зв'язків виступає у вигляді «стимулу систематичного узагальнення знань, формування понятійного апарату» [2, 4]. Саме завдяки міждисциплінарним зв'язкам стає

можливим різностороннє пізнання явища просвітництва, цілісне осягнення його не лише на рівні знань, а й засвоєння на практичному рівні.

Останній, **принцип активності та самостійності студентів у пошуку знань** передбачає стимулювання ініціативи студентів та їхнього бажання до пізнання нового, пробудження потягу до музично-просвітницької діяльності, заохочування до самостійного опанування теоретичних засад означеної діяльності. Адже загальновідомо, що знання, здобуті людиною в результаті самостійного пошуку набувають для неї статусу «персоніфікованих», тобто максимальною мірою привласнених і стають справжнім здобутком особистості.

Процес самостійного пошуку нових знань, бажання самостійно опанувати сутність будь-яких об'єктів та явищ завжди супроводжується внутрішньою активністю особистості, яка, в свою чергу, є діалектичним показником. Мається на увазі, що коли означені процеси відбуваються в результаті здійснення будь-якої активності особистості (розумової або фізичної), то ця активність, з одного боку, виступає лакмусовою позначкою емоційного забарвлення дій та відношень людини, а з іншого – є необхідною ланкою у формуванні цих самих емоційно-ціннісних відношень.

Підсумковуючи, зазначимо, що врахування розглянутих педагогічних умов і принципів позитивним чином позначиться не лише на формуванні досвіду музично-просвітницької діяльності, а також і на загальному стані навчальної діяльності студентів. Адже вони торкаються найбільш розповсюджених проблем сучасної музично-педагогічної освіти, таких як наявність у студентів низької мотивації навчання, репродуктивного типу пізнавальної діяльності, розрізненості знань, слабого вираження емоційно-ціннісного ставлення до свого майбутнього професійного обов'язку.

Література

1. **Маркова А. К.** Формирование мотивации учения / А. К. Маркова, Т. А. Матис, А. Б. Орлов. – М., 1990
2. **Немыкина И. Н.** Методические основы специальной подготовки учителя музыки : учеб. пособие / И. Н. Немыкина. – Свердловск, 1988. – 64с.
3. **Падалка Г. М.** Педагогіка мистецтва : теорія і методика викладання мистецьких дисциплін / Г. М. Падалка. – К. : Освіта України, 2008. – 274с.

УДК 72.01(3)

С. А. Ничкало

МИСТЕЦТВО АРХІТЕКТУРИ: СВІТОГЛЯДНИЙ АСПЕКТ

В статье рассматривается мировоззренческий аспект искусства архитектуры в его воспитательном контексте. Показано, что архитектура обладает уникальными средствами, влияющими на сознание человека и формирование его мировоззрения. Подчеркнута актуальность использования возможностей искусства архитектуры в воспитании детей и молодёжи в условиях современного социума.

Ключевые слова: архитектура, искусство, мировоззрение, эстетическое воспитание, художественный образ, стиль, информация, знак, символ, художественная форма, семиотика, семантика, культура.

The article discusses the ideological aspect of the art of architecture in its educational context. It is shown that the architecture has unique resources that impact on human consciousness and the formation of his world. Stressed the importance of the art of architecture possibilities in educating children and young people in today's society.

Keywords: architecture, art, philosophy, aesthetic education, artistic image, style, information, sign, symbol, art form, semiotics, semantics, and culture.